

ماهنامه تحلیلی انرژی (۲۷)

دوره دهم

(با رویکرد پیش‌نگرانه به نفت شیل، تعامل یا تقابل

اعضای اوپک و غیراوپک و نفت سوریه)

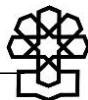
معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

کد موضوعی: ۳۱۰
شماره مسلسل: ۱۶۸۴۶
دی‌ماه ۱۳۹۸

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	میانگین قیمت فوب خلیج فارس پنج فرآورده اصلی نفتی در ماه دسامبر ۲۰۱۹.....
۱	خلاصه مدیریتی.....
۱	علل کاهش تولید نفت شیل آمریکا در ماه گذشته و پیش‌بینی وضعیت تولید در سال آینده (۲۰۲۰).....
۷	۲. تصمیم تولیدکنندگان نفت اوپک و غیر اوپک در اجلاس ۱۷۷ و تأثیر آن بر بازار نفت در سال ۲۰۲۰.....
۱۴	۳. استراتژی جدید ترامپ در مورد میادین نفتی سوریه و پیامدهای آن بر منافع ایران، روسیه و ترکیه.....
۲۲	منابع و مآخذ.....

ماهنامه تحلیلی انرژی (۲۷)

دوره دهم

(با رویکرد پیش‌نگرانه به نفت شیل، تعامل یا
تقابل اعضای اوپک و غیراوپک و نفت سوریه)

میانگین قیمت فوب خلیج فارس پنج فراورده اصلی نفتی در ماه دسامبر ۲۰۱۹

نفت کوره (۱۸۰)

۲۳۸/۱۷

(دلار به ازای تن متریک)

نفتا

۵۰۷/۱۳

(دلار به ازای تن متریک)

نفتگاز

۷۳/۶۱

(دلار به ازای هر بشکه)

سوخخت جت

۷۳/۲۱

(دلار به ازای هر بشکه)

بنزین سوپر

۷۲/۵۷

(دلار به ازای هر بشکه)

مأخذ: امور بین‌الملل شرکت ملی نفت.

خلاصه مدیریتی

• براساس گزارش ماه اکتبر ۲۰۱۹ آکسفورد انرژی، با فرض عدم افزایش بهره‌وری چاه‌های جدید و فرض قیمت ۵۰ دلار در هر بشکه، تا سال ۲۰۲۳ تولید نفت شیل آمریکا به ۱۰ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. اما اگر بهره‌وری چاه‌های جدید ۱۱ درصد در سال افزایش یابد، تولید نفت شیل آمریکا می‌تواند تا سال ۲۰۲۵ به سطح ۲۰ میلیون بشکه در روز برسد.

• روند تولید نفت شیل آمریکا از اوایل سال ۲۰۲۰ صعودی خواهد بود و این روند تا سال ۲۰۲۵ تداوم خواهد یافت. لذا قضاوت در مورد کاهش تولید نفت شیل آمریکا نیاز

به تأمل بیشتری دارد. زیرا فناوری رو به پیشرفت است و تولید نفت خام از منابع شیل در آمریکا سودمند به نظر می‌رسد.

- براساس آمار ارائه شده توسط اوپک در صورتی که اوپک همین سطح تولید خود را ادامه دهد (تولید ماه نوامبر اوپک ۲۹/۵۷ میلیون بشکه در روز بوده است) در فصل اول و دوم سال ۲۰۲۰ به ترتیب ۴۴۰ و ۶۹۰ هزار بشکه در روز مازاد عرضه در بازار به وجود خواهد آمد.

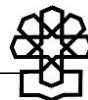
- تصمیم ترامپ در عدم خروج کامل از سوریه می‌تواند برنامه‌های راهبردی دولت ایران را برای تسریع احیای دولت مرکزی سوریه در همه نقاط این کشور با چالش روبه‌رو کرده و محور همکاری‌های راهبردی بین سه کشور ایران، عراق و سوریه را با مانع روبه‌رو کند.

۱. علل کاهش تولید نفت شیل آمریکا در ماه گذشته و پیش‌بینی وضعیت

تولید در سال آینده (۲۰۲۰)

طرح موضوع

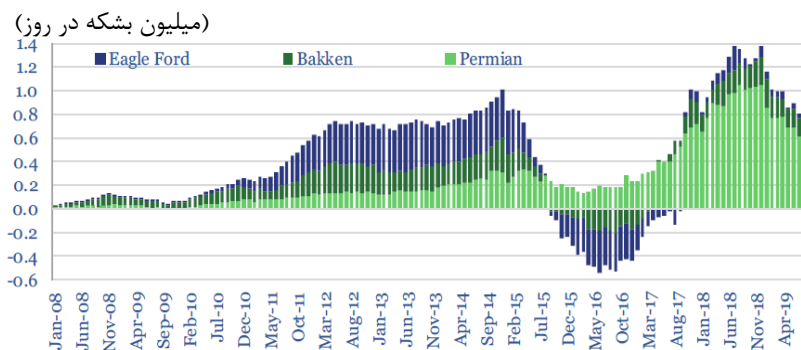
در سال ۲۰۱۹ عملکرد تولید نفت شیل در آمریکا چندان مثبت نبوده است. برخی از سایت‌های بین‌المللی ارقام پیش‌بینی تولید نفت شیل آمریکا برای سال ۲۰۲۰ را کاهش داده‌اند. لذا با توجه به اهمیت تولید نفت شیل آمریکا در بازار جهانی نفت، علل کاهش تولید و اینکه آیا این کاهش در سال‌های آتی نیز ادامه خواهد داشت یا خیر، در این یادداشت مورد بررسی قرار گرفته است.

تحلیل و ارزیابی

رشد تولید نفت شیل آمریکا از اواخر سال ۲۰۱۸ با روند نزولی همراه بود. یکی از دلایل کاهش رشد تولید نفت شیل آمریکا، کاهش سرمایه‌گذاری و کاهش فعالیت‌های حفاری اعلام شده است. لذا این مسئله باعث شده که روند تولید نفت شیل آمریکا در سال ۲۰۱۹ با نرخ رشد کاهنده ادامه داشته باشد. روند رشد تولید نفت شیل آمریکا طی سال‌های ۲۰۱۶ تا ۲۰۱۸ نوساناتی داشته، اما از اوایل سال ۲۰۱۹ این روند نزولی شد (نمودار ۱). در نیمه دوم سال ۲۰۱۹، براساس تعداد چاه‌های تکمیل شده، پیش‌بینی می‌شد که کاهش تولید نفت شیل آمریکا از چاه‌های در حال تولید در منطقه پرمین، ۲۵۰ هزار بشکه در روز باشد اما در عمل میزان کاهش تولید، ۲۱۰ هزار بشکه در روز بود که نشان می‌دهد تولید چاه‌های جدید با کاهش همراه بوده است (آکسفورد انرژی اکتبر ۲۰۱۹).

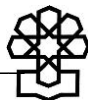
نمودار ۱. روند رشد تولید نفت شیل آمریکا ۲۰۰۸-۲۰۱۹

Source: EIA

در واقع، کاهش تولید در واکنش به کاهش قیمت، کاهش دکل‌های حفاری، کاهش سرمایه‌گذاری، موانع زیرساختی نظیر خطوط لوله و کاهش بهره‌وری چاه‌ها بوده است. براساس گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا، میزان تولید چاه‌های جدید در منطقه پرمین، ۲۰ درصد در سال ۲۰۱۹ در مقایسه با سال ۲۰۱۸ کاهش یافته است. با کاهش رشد تولید نفت شیل آمریکا در سال ۲۰۱۹ برخی از تحلیلگران بازار نفت علت کاهش تولید را این‌گونه بیان کردند که تولید از منابع پربازده و کم هزینه شیل، به حداکثر خود رسیده و تولیدکنندگان با منابع کم بازده و با هزینه بالاتر مواجه خواهند بود که تأثیر زیادی بر تولید خواهد گذاشت. در مقابل برخی دیگر از کارشناسان نیز با این نظر مخالف هستند و معتقدند که قضاوت براساس اطلاعات گذشته در مورد کاهش تولید نفت شیل هنوز زود و نادرست است. زیرا فناوری رو به پیشرفت است و هنوز تولید نفت خام از منابع شیل در آمریکا سودآور است. بنابراین بهره‌وری تولید با پیشرفت فناوری افزایش خواهد یافت و این کاهش رشد تولید موقتی است.

اطلاعات فصلی شرکت‌های تولیدکننده نفت شیل در آمریکا نشان می‌دهد که در سه‌ماهه سوم سال ۲۰۱۹ تولید نفت در حدود ۲ درصد رشد داشته و هزینه‌های حفاری و تکمیل چاه کاهش یافته است. تا نوامبر سال ۲۰۱۹ هزینه حفاری و تکمیل چاه در حدود ۱ درصد در مقایسه با ابتدای سال کاهش یافته است. براساس گزارش ریستاد انرژی، در سه‌ماهه پایانی سال ۲۰۱۹ نیز تولید نفت شیل حداکثر ۱/۳ درصد رشد خواهد داشت. در واقع عملکرد واقعی شرکت‌ها تا حدودی انتظارات خوشبینانه را تأیید می‌کند. برآوردهای اولیه نیز برای سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد به استثنای برخی از شرکت‌ها که افزایش سرمایه‌گذاری خواهند داشت، در مجموع بودجه سرمایه‌گذاری رشد کمتری خواهد داشت. نتایج بررسی ۴۰ شرکت در آمریکا نشان می‌دهد که

به‌طور متوسط هزینه سرمایه‌گذاری شرکت‌ها ۰/۶ درصد در سه‌ماهه سوم ۲۰۱۹ کاهش یافته و در سه‌ماهه دوم کاهش سرمایه‌گذاری ۰/۴ درصد بوده است. به هر حال انتظار می‌رود سرمایه‌گذاری در سال ۲۰۲۰ کاهش یابد اما این به معنای کاهش تولید نیست و تولید نفت شیل در سال ۲۰۲۰ نیز رشد خواهد داشت، اما در مقایسه با سال ۲۰۱۹ این رشد کمتر خواهد بود. در مجموع گزارشات سه فصل اول سال ۲۰۱۹ نشان می‌دهد که برخی از تولیدکنندگان نفت شیل عملکرد خوبی داشته‌اند و تولیدشان تا پایان سال ۲۰۱۹ رشد خواهد داشت. اما این نرخ رشد تولید نفت شیل از رشد ملایم‌تری برخوردار خواهد بود.

پیش‌بینی‌های انجام شده نشان می‌دهد که بهره‌وری دکل‌های حفاری و بهره‌وری تولید چاه‌ها نیز از سال ۲۰۲۰ افزایش خواهد یافت. همچنین براساس گزارش ریستاد انرژی، هزینه سربه‌سری تولید نفت شیل در سال ۲۰۱۹ به ۴۵ دلار در هر بشکه رسیده که تا سال ۲۰۲۰ به ۳۴ دلار در هر بشکه کاهش خواهد یافت. گزارش ماه اکتبر ۲۰۱۹ آکسفورد انرژی نیز حاکی است، با فرض عدم افزایش بهره‌وری چاه‌های جدید و فرض قیمت ۵۰ دلار در هر بشکه، تا سال ۲۰۲۳ تولید نفت شیل آمریکا به ۱۰ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. اما اگر بهره‌وری چاه‌های جدید ۱۱ درصد در سال افزایش یابد، تولید نفت شیل آمریکا می‌تواند تا سال ۲۰۲۵ به سطح ۲۰ میلیون بشکه در روز برسد. در واقع نکته بسیار مهم در مورد افزایش بهره‌وری این است که بدون افزایش قابل توجه در سرمایه‌گذاری، سطح تولید نفت شیل آمریکا می‌تواند افزایش قابل توجهی داشته باشد. لذا با افزایش سرمایه‌گذاری، رقم تولید نفت شیل می‌تواند به بیش از ۲۰ میلیون بشکه در روز نیز برسد. برعکس اگر بهره‌وری کاهش یابد سطح تولید نفت شیل آمریکا در فاصله سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۵ با فرض قیمت ۵۰ دلار در هر بشکه حداکثر به ۱۰ میلیون

بشکه در روز خواهد رسید. بر اساس این، روند تولید نفت شیل آمریکا از اوایل سال ۲۰۲۰ مجدداً صعودی خواهد بود و این روند تا سال ۲۰۲۵ تداوم خواهد داشت. مهم‌ترین نوآوری در افزایش بهره‌وری تولید نفت شیل آمریکا، استفاده ابزار دیجیتال و مدل‌های پیشرفته تولید است. لذا قضاوت در مورد کاهش تولید نفت شیل آمریکا درنگ بیشتری می‌طلبد.

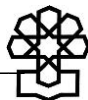
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

- تولید نفت شیل آمریکا با چالش‌های زیادی در میان‌مدت و بلندمدت مواجه شده است. زیرا تولید از منابع اقتصادی و کم‌هزینه به حداکثر خود رسیده و تولیدکنندگان با منابع کمتر اقتصادی و با هزینه بالاتر مواجه هستند که تأثیر زیادی بر رشد تولید خواهد گذاشت. لذا در سال ۲۰۱۹ اغلب میادین نفت شیل آمریکا با مشکل افزایش هزینه تولید و کاهش سرمایه‌گذاری مواجه شدند.

- قیمت‌های پایین نفت در اواخر سال ۲۰۱۸ و اوایل سال ۲۰۱۹ و تداوم مشکلات مالی در صنعت شیل آمریکا، موانعی را برای شرکت‌های حفاری ایجاد کرد و باعث شد رشد تولید کمتر از پیش‌بینی‌ها شود.

□ اکثر مؤسسات معتبر نفتی رشد قابل توجهی را برای تولید نفت شیل آمریکا در سال ۲۰۱۹ پیش‌بینی کرده بودند. اما فشار مالی شرکت‌های حفاری را وادار به تعدیل هزینه‌ها کرد و پیش‌بینی‌ها تعدیل شد.

- رشد قابل توجه تولید نفت شیل آمریکا در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۸ در واکنش به کاهش قیمت در سال ۲۰۱۹ شتاب خود را از دست داد. بنابراین قیمت‌های پایین‌تر و حفاری کمتر باعث رشد ملایم تولید نفت شیل آمریکا تا پایان سال ۲۰۲۰ خواهد شد.
- برآوردهای اولیه برای سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد به استثنای برخی از شرکت‌ها که

افزایش سرمایه‌گذاری خواهند داشت، در مجموع بودجه سرمایه‌گذاری رشد کمتری خواهد داشت. این به معنای کاهش تولید نیست و تولید نفت شیل در سال ۲۰۲۰ نیز رشد خواهد داشت، اما در مقایسه با سال ۲۰۱۹ این رشد کمتر خواهد بود، زیرا بهره‌وری دکل‌های حفاری و بهره‌وری تولید چاه‌ها از سال ۲۰۲۰ افزایش و هزینه سربه‌سری تولید نفت شیل نیز کاهش خواهد یافت.

• با توجه به توافق اوپک و غیراوپک، افزایش قیمت نفت‌خام حاشیه سود تولیدکنندگان نفت‌خام شیل را بالا برده و امید تازه‌ای به بازیگران این حوزه خواهد داد و مناطق بیشتری در جریان تولید قرار خواهند گرفت.

بنابراین روند تولید نفت شیل آمریکا از اوایل سال ۲۰۲۰ صعودی خواهد بود و این روند تا سال ۲۰۲۵ تداوم خواهد یافت. لذا قضاوت در مورد کاهش تولید نفت شیل آمریکا نیاز به تأمل بیشتری دارد. زیرا فناوری رو به پیشرفت است و هنوز تولید نفت‌خام از منابع شیل در آمریکا سودمند به نظر می‌رسد.

۲. تصمیم تولیدکنندگان نفت اوپک و غیر اوپک در اجلاس ۱۷۷ و تأثیر آن بر

بازار نفت در سال ۲۰۲۰

طرح موضوع

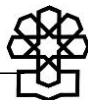
در ابتدای دسامبر ۲۰۱۸ تولیدکنندگان نفت اوپک و غیراوپک توافق کردند که برای ایجاد موازنه در بازار و حذف مازاد عرضه، روزانه ۱/۲ میلیون بشکه در روز از تولید خود را کاهش دهند. این توافق در اجلاس ۱۷۶ به مدت ۹ ماه یعنی تا مارس ۲۰۲۰ تمدید شد و در اجلاس ۱۷۷ این تولیدکنندگان تصمیم گرفتند که علاوه بر کاهش ۱/۲ میلیون بشکه قبلی به مقدار ۵۰۰ هزار بشکه دیگر نیز تولید خود را کاهش دهند

و از ابتدای سال ۲۰۲۰ جمعاً ۱/۷ میلیون بشکه در روز تولید خود را کم کنند. در این یادداشت به تحلیل این مسئله و آثار آن بر بازار نفت پرداخته شده است.

تحلیل و ارزیابی

تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک در اجلاس ۱۷۵ این سازمان که در ۶ و ۷ دسامبر ۲۰۱۹ در وین برگزار شد توافق کردند که از ابتدای ژانویه ۲۰۱۹ به مقدار ۱/۲ میلیون بشکه در روز از تولید خود را برای یک دوره ۶ ماهه کاهش دهند. تولیدکنندگان اوپک توافق کردند که از ابتدای ژانویه ۲۰۱۹ روزانه ۸۱۲ هزار بشکه در روز (معادل ۳ درصد) از تولید خود را کاهش دهند و تولیدکنندگان غیراوپک توافق کردند که روزانه ۳۸۳ هزار بشکه در روز (معادل ۲/۱ درصد) از تولید خود را کاهش دهند. کشورهای ایران، ونزوئلا و لیبی از توافق استثناء شدند.

در اجلاس ۱۷۶ که در اول و دوم ژوئیه ۲۰۱۹ برگزار شد این توافق به مدت ۹ ماه یعنی تا مارس ۲۰۲۰ تمدید شد و در نهایت در اجلاس ۱۷۷ که در ۶ دسامبر ۲۰۱۹ برگزار شد تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک توافق کردند که علاوه بر کاهش ۱/۲ میلیون بشکه قبلی به مقدار ۵۰۰ هزار بشکه دیگر نیز تولید خود را کاهش دهند و از ابتدای سال ۲۰۲۰ جمعاً ۱/۷ میلیون بشکه در روز تولید خود را کاهش دهند. علاوه بر این بعد از پایان اجلاس، وزیر انرژی عربستان سعودی اعلام کرد که به طور داوطلبانه ۴۰۰ هزار بشکه در روز دیگر نیز تولید خود را کاهش خواهد داد البته این تصمیم منجر به حذف نفت بیشتری از بازار در طی سال ۲۰۲۰ نخواهد شد، زیرا این کشور براساس توافق اجلاس ۱۷۵ متعهد شده بود که روزانه ۳۲۲ هزار بشکه در روز تولید خود را کاهش دهد، اما آمار تولید این کشور در ۱۱ ماه نخست سال ۲۰۱۹ نشان می‌دهد که این کشور عملاً ۸۵۴ هزار بشکه در روز تولید خود را کاهش داده است.

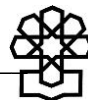
جدول ۱. کاهش تولید توافقی شده براساس اجلاس ۱۷۷ (هزار بشکه در روز)

سازمان	کشور	سطح تولید توافقی شده در اجلاس ۱۷۵	مقدار کاهش توافقی شده در اجلاس ۱۷۷	متوسط تولید براساس توافقی اجلاس ۱۷۷
اوپیک	الجزایر	۱۰۲۵	-۱۲	۱۰۱۳
	آنگولا	۱۴۸۱	-	۱۴۸۱
	کنگو	۳۱۵	-۴	۳۱۱
	گینه استوایی	۱۲۳	-۱	۱۲۲
	گابن	۱۸۱	-۲	۱۷۹
	عراق	۴۵۱۲	-۵۰	۴۴۶۲
	کویت	۲۷۲۴	-۵۵	۲۶۶۹
	نیجریه	۱۶۸۵	-۲۱	۱۶۶۴
	عربستان سعودی	۱۰۳۱۱	-۱۶۷	۱۰۱۴۴
	امارات	۳۰۷۲	-۶۰	۳۰۱۲
	کل اوپیک	۲۵۹۳۷	-۳۷۲	۲۵۵۶۵
غیر اوپیک	آذربایجان	۷۷۶	-۷	۷۶۹
	بحرین	۲۲۲	-۲	۲۲۰
	برونئی	۱۲۸	-۱	۱۲۷
	قزاقستان	۱۸۶۰	-۱۷	۱۸۴۳
	مالزی	۶۱۲	-۵	۶۰۷
	مکزیک	۱۹۷۷	-۱۸	۱۹۵۹
	عمان	۹۷۰	-۹	۹۶۱
	روسیه	۱۱۱۹۱	-۷۰	۱۱۱۲۱
	سودان	۷۲	-۱	۷۱
	سودان جنوبی	۱۲۹	-۱	۱۲۸
	کل غیر اوپیک	۱۷۹۳۷	-۱۳۱	۱۷۸۰۶
کل اوپیک و غیر اوپیک	۴۳۸۷۴	-۵۰۳	۴۳۳۷۱	

مأخذ: دبیرخانه اوپیک.

میزان پایبندی اوپک و غیراوپک به توافق اجلاس ۱۷۵

تصمیمات اوپک از حیث تأثیرگذاری بر بازار، بستگی به میزان پایبندی تولیدکنندگان به تصمیم اتخاذ شده دارد. آمار منتشر شده از تولید اوپک نشان می‌دهد که تا پایان نوامبر ۲۰۱۹ آنها پایبندی بالایی به توافق اجلاس ۱۷۵ داشته‌اند. براساس آمار منتشر شده توسط دبیرخانه اوپک، تولید اعضای اوپک در ۱۱ ماه نخست سال ۲۰۱۹ به مقدار ۱/۱۲۶ میلیون بشکه در روز کمتر از سطح تولید توافق شده بود که معنای پایبندی بالای آنها به توافق است. در ۱۱ ماه نخست سال ۲۰۱۹ کشورهای عراق، نیجریه، گابن، اکوادور و کنگو کمتر از مقدار توافق شده تولید خود را کاهش دادند و سایر کشورها بیش از مقدار توافق شده تولید خود را کاهش دادند. کشور عربستان سعودی که توافق کرده بود ۳۲۲ هزار بشکه در روز تولید خود را کاهش دهد به مقدار ۸۵۴ هزار بشکه در روز تولید خود را کاهش داد که به دلیل حجم بالای آن تأثیر زیادی بر تقویت قیمت نفت داشت. از طرف دیگر دو کشور نیجریه و عراق به ترتیب ۵۳ و ۳۷ هزار بشکه در روز بیش از مقدار توافق شده تولید داشتند.

جدول ۲. پایبندی^۱ تولیدکنندگان اوپک نسبت به توافق اجلاس ۱۷۵ در سال ۲۰۱۹

(هزار بشکه در روز)

کشور	فصل اول ۲۰۱۹	فصل دوم ۲۰۱۹	فصل سوم ۲۰۱۹	اکتبر ۲۰۱۹	نوامبر ۲۰۱۹	متوسط سال ۲۰۱۹
الجزایر	-۳۱	-۳۸	-۳۶	-۳۸	-۳۰	-۳۵
آنگولا	-۸۵	-۱۰۸	-۱۳۸	-۱۷۰	-۲۴۵	-۱۲۸
کنگو	۱	۷	۰	۴	-۸	۲
اکوادور	۲	۶	۲۰	-۶۵	۴	۲
گینه استوایی	-۱۲	-۱۳	-۸	-۱	۵	-۹
گابن	۲۲	۲۵	۱۷	۲۰	-۲	۱۹
عراق	-۱۸	۴۶	۹۷	۴۰	-۱۲	۳۷
کویت	-۹۴	-۱۱۶	-۱۵۵	-۱۶۱	-۱۰۶	-۱۲۴
نیجریه	-۲	۴۹	۱۰۶	۷۱	۵۶	۵۳
عربستان سعودی	-۶۱۱	-۸۶۳	-۱۱۸۸	-۶۳۲	-۷۷۵	-۸۵۴
امارات	-۱۰۰	-۱۰۱	-۸۶	-۶۳	-۶۸	-۹۰
کل اوپک	-۹۲۷	-۱۱۰۷	-۱۳۷۱	-۹۹۵	-۱۱۸۱	-۱۱۲۶

مأخذ: استخراج شده از آمار اوپک.

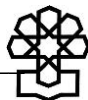
در ۱۰ ماهه نخست سال ۲۰۱۹ تولیدکنندگان غیر اوپک نیز اگرچه پایبندی آنها همانند تولیدکنندگان اوپک نبوده است با این حال پایبندی آنها بیش از ۱۰۰ درصد بوده است. البته این امر به دلیل ادامه روند کاهشی تولید دو کشور مکزیک و قزاقستان بوده است و روسیه به عنوان مهم ترین کشور در بین تولیدکنندگان غیر اوپک، تنها ۷۰ درصد پایبندی داشته است (IEA, oil market report).

۱. اعداد جدول نشان دهنده تولید هر یک از کشورها از میزان تعهد شده در توافق در اجلاس ۱۷۵ است بنابراین متوسط سطح تولید نفت در سال ۲۰۱۹ از میزان تولید مورد توافق در اجلاس ۱۷۵ تغییر یافته است.

تأثیر توافق بر بازار نفت

در ابتدای سال ۲۰۱۹ برآورد می‌شد که تقاضای جهانی برای نفت در سال ۲۰۱۹ حدود ۱/۴ میلیون بشکه در روز رشد داشته باشد و در مقابل عرضه نفت غیراوپک (عمدتاً تولید نفت شیل آمریکا) حدود ۲/۱ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. نتیجه این برآوردها نشان‌دهنده آن بود که تقاضا برای نفت اوپک کاهش خواهد یافت و از این رو برای جلوگیری از کاهش قیمت‌ها، اوپک باید سطح تولید خود را کاهش دهد. تولیدکنندگان اوپک با همکاری برخی تولیدکنندگان غیراوپکی در دسامبر ۲۰۱۸ تصمیم گرفتند که ۱/۲ میلیون بشکه در روز از تولید خود را کاهش دهند، اما در سال ۲۰۱۹ به دلایل شرایط حاکم بر اقتصاد جهانی، رشد تقاضای جهانی محقق شده برای نفت حدود ۴۰۰ هزار بشکه در روز کمتر از برآوردهای اولیه بود و با وجود اینکه رشد تولید نفت در تولیدکنندگان غیراوپک نیز کمتر از برآوردهای اولیه بود و تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک نیز در مجموع پابندی بیش از ۱۰۰ درصدی به توافق داشتند، قیمت‌ها در محدوده ۶۰ تا ۶۵ دلار در بشکه بود.

دبیرخانه اوپک در گزارش ماهیانه بازار نفت (دسامبر ۲۰۱۹) برآورد کرده است که تقاضای جهانی در سال ۲۰۲۰ به مقدار ۱/۰۸ میلیون بشکه در روز رشد داشته باشد و از ۹۹/۸۰ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۹ به ۱۰۰/۸۸ میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۲۰ برسد که کمتر از متوسط سال‌های قبل خواهد بود و از طرف دیگر عرضه غیراوپک ۲/۱۸ میلیون بشکه در روز رشد داشته باشد که حدود دو برابر مقدار رشد در تقاضای جهانی خواهد بود از این رو تقاضا برای اوپک حدود ۱/۱۲ میلیون بشکه در روز کمتر از سال ۲۰۱۹ خواهد بود. براساس آمار ارائه شده توسط اوپک در صورتی که اوپک همین سطح تولید خود را ادامه دهد (تولید ماه نوامبر اوپک ۲۹/۵۷

میلیون بشکه در روز بوده است) در فصل اول و دوم ۲۰۲۰ به ترتیب ۴۴۰ و ۶۹۰ هزار بشکه در روز مازاد عرضه در بازار موجود خواهد بود (OPEC, oil market report) اما در صورتی که تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک براساس توافق انجام شده در دسامبر ۲۰۱۹، به مقدار ۵۰۰ هزار بشکه در روز از تولید خود را کاهش دهند در فصل اول ۲۰۲۰ مازاد عرضه در بازار نخواهد بود و در فصل دوم مازاد عرضه به ۱۹۰ هزار بشکه در روز خواهد رسید که موجب جلوگیری از کاهش قیمت‌ها خواهد شد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در ابتدای دسامبر ۲۰۱۸ تولیدکنندگان نفت اوپک و غیراوپک توافق کردند که برای ایجاد موازنه در بازار و حذف مازاد عرضه، روزانه ۱/۲ میلیون بشکه در روز از تولید خود را کاهش دهند. این توافق در اجلاس ۱۷۶ به مدت ۹ ماه یعنی تا مارس ۲۰۲۰ تمدید شد و در اجلاس ۱۷۷ این تولیدکنندگان تصمیم گرفتند که علاوه بر کاهش ۱/۲ میلیون بشکه قبلی به مقدار ۵۰۰ هزار بشکه دیگر نیز تولید خود را کاهش دهند و از ابتدای سال ۲۰۲۰ جمعاً ۱/۷ میلیون بشکه در روز تولید خود را کاهش دهند. براساس آمار ارائه شده توسط اوپک در صورتی که اوپک همین سطح تولید خود را ادامه دهد (تولید ماه نوامبر اوپک ۲۹/۵۷ میلیون بشکه در روز بوده است) در فصل اول و دوم ۲۰۲۰ به ترتیب ۴۴۰ و ۶۹۰ هزار بشکه در روز مازاد عرضه در بازار موجود خواهد بود، اما در صورتی که تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک براساس توافق انجام شده در دسامبر ۲۰۱۹، به مقدار ۵۰۰ هزار بشکه در روز از تولید خود را کاهش دهند در فصل اول ۲۰۲۰ مازاد عرضه در بازار نخواهد بود و در فصل دوم مازاد عرضه به ۱۹۰ هزار بشکه در روز خواهد رسید که موجب جلوگیری از کاهش قیمت‌ها خواهد شد.

۳. استراتژی جدید ترامپ در مورد میادین نفتی سوریه و پیامدهای آن بر منافع ایران، روسیه و ترکیه

طرح موضوع

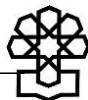
تصمیم دولت ترامپ در ۱۳ اکتبر ۲۰۱۹ مبنی بر خروج نیروهای آمریکایی از شمال سوریه که حاکی از توافق با تصمیم دولت ترکیه برای انجام عملیات نظامی برای پاک‌سازی نیروهای مسلح کُرد از مناطق مرزی سوریه - ترکیه بود، هرچند منجر به عدم جانبداری از نیروهای مسلح کُرد در برابر عملیات نظامی ترکیه شد، اما بلافاصله با مطرح شدن موضوع نفت سوریه تغییر کرده و تصمیم به حفظ بخشی از نیروهای آمریکایی در کشور سوریه گرفت. این گزارش در تحلیل این موضوع است که سیاست ایالات متحده در مورد میادین نفتی سوریه بر چه اهدافی استوار بوده و چه نتایج راهبردی بر منافع کشورهای نشست سوچی (روسیه، ترکیه و ایران) دارد.

تحلیل و ارزیابی

۱. تضمین امنیتی / اقتصادی بقای «موجودیت گردهای معارض» به‌عنوان متحد

امنیتی آمریکا بعد از عدم حمایت در مقابل ترکیه

سیاست‌های حمایت نظامی و امنیتی ایالات متحده در حمایت از گردها به‌عنوان تهدید راهبردی دولت ترکیه در خلال بحران سوریه (از سال ۲۰۱۱ به بعد) به انتقاد شدید ترکیه به ایالات متحده و نزدیکی به روسیه بعد از حل‌وفصل بحران ساقط کردن هواپیمای نظامی روسی توسط ترکیه و مشارکت در اجلاس سوچی روسیه در مورد سوریه منجر شد. این موضوع از نظر بسیاری از نظامیان تندرو و لابی‌های صهیونیست،

برای ایالات متحده یک شکست امنیتی تلقی می‌شود^۱ زیرا یکی از متحدان ناتویی و یکی از اعضای اصلی ائتلاف علیه داعش به روسیه و ایران نزدیک شده و اقدام به خریدهای نظامی راهبردی از روسیه (سامانه) می‌نماید. دولت ترامپ تلاش کرد که موضوع دغدغه‌های امنیتی دولت ترکیه را با حمایت از این کشور و رهاسازی گُردها، از همکاری با روسیه و ایران بازداشته و به خود نزدیک کند که این امر به «معضل و معمای امنیتی برای گُردها» منجر گردید که بین دوگانه نابودی در برابر عملیات نظامی ترکیه و یا متابعت از دولت مرکزی روسیه قرار داد. تغییر در استراتژی خروج از شمال سوریه از دو جهت تلاشی برای حل این معضل امنیتی گُردها بعد از «رهاسازی غیرمسئولانه در مقابل عملیات نظامی ترکیه» است.

۱-۱. تضمین تأمین مالی نیروهای نظامی گُردها بدون هزینه نظامی آمریکا

مهم‌ترین پیش‌نیاز بقای نظامی مستقلانه گُردها، تأمین منابع مالی است. حضور ایالات متحده در مناطق نفتی استان دیرالزور (منطقه اصلی میادین نفتی سوریه) به تداوم فروش نفت سوریه به‌عنوان منابع مالی گُردها کمک می‌کند. تجربه ایالات متحده در مورد گُردهای عراق بعد از برگزاری «همه‌پرسی استقلال کردستان عراق» نشان داد که آنچه منجر به شکست استراتژی استقلال‌خواهی گُردهای عراق گردید، تلاش دولت مرکزی عراق با همکاری ترکیه و ایران در عدم فروش نفت و از بین رفتن توان مالی حکومت محلی کردستان در ارائه خدمات اجتماعی به مردم و تأمین هزینه‌های نظامی‌گری خود است. در این راستا، دولت ترامپ تلاش می‌کند که با تداوم حضور

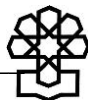
۱. بنگرید به تحلیل اندیشکده صهیونیستی ذیل:

Azani, Eitan (2019). "Reginal Challenges in Light of the US Withdrawal from Syria". Herzliya, The International Institute for Counter-terrorism. Available AtL< <https://www.ict.org.il/images/US%20Withdrawal%20from%20Syria.pdf> >

نظامی خود، به تداوم جریان مالی نفتی به کردستان سوریه کمک کند. این در شرایطی است که دولت ترامپ می‌تواند ادعا کند که حمایت نظامی از گُردهای سوریه را بدون هزینه نظامی مالیات‌دهندگان آمریکایی انجام داده است. امری که بارها از سوی دولت ترامپ در مورد هزینه ۷ تریلیون دلاری دولت اوباما در مورد جنگ‌های عراق و افغانستان با هزینه مالیات‌دهندگان آمریکایی مورد انتقاد قرار گرفته است.

۱-۲. حضور نظامی برای تضمین عدم نزدیکی دولت بشار اسد به منطقه گُردی بعد از حمایت نشدن از سوی آمریکا در حمله ترکیه

تداوم حضور هرچند اندک ایالات متحده در شمال سوریه، می‌تواند به صورت حداقلی برای گُردها، تضمین امنیتی برای عدم تلاش دولت بشار اسد برای احیای کنترل امنیتی و نظامی خود بر مناطق گُردی باشد. به نظر بسیاری از تحلیلگران، تغییر در استراتژی حضور نیروهای نظامی آمریکا در سوریه، گامی در جهت اصلاح ارسال این پیام به دولت بشار اسد بود که آمریکا نسبت به آینده منطقه گُردی بی‌تفاوت بوده و می‌تواند به احیای قدرت دولت مرکزی در این مناطق اقدام کند. دولت ترامپ با تغییر دستور خروج نیروهای آمریکایی از سوریه این پیام را صادر کرد که هرچند منافع امنیتی و موجودیت گُردها را در توافق با ترکیه، رها کرده است، اما این به معنی پذیرش تلاش دولت بشار اسد برای بسط اقتدار دولت مرکزی به مناطق گُردی از طریق قدرت نظامی نیست. علاوه بر این، تداوم حضور نظامی آمریکا، در واقع «تضمین عدم نزدیکی گُردها به دولت مرکزی سوریه» در پوشش «دلجویی امنیتی آمریکا از گُردها» نیز به حساب می‌آید که برخی از رهبران گُرد را از هرگونه نزدیکی به دولت سوریه برحذر دارد. برخی از رهبران قدرت طلب گُرد نیز به این دلجویی امنیتی امیدوار شده‌اند که هرچند آمریکا، آنها را در برابر تهاجم نظامی ترکیه رها کرده، اما آنها را در

وضعیت اجبارآمیز همکاری با دولت قانونی سوریه قرار نمی‌دهد. البته در برخی از اندیشکده‌ها، تغییر رویکرد ترامپ برای ماندن در سوریه که خودش آن را برای حفاظت از نفت می‌داند، را جلوگیری کشتار کردها توسط دولت مرکزی تبلیغ کردند.^۱

۲. اختلال در روند تشکیل دولت مجدد دولت بشار اسد در سوریه به‌ویژه

تأمین مالی آن از طریق صادرات نفت

با روند روبه‌رشد احیای قدرت نظامی دولت قانونی بشار اسد در سوریه و بازپس‌گیری مناطق خارج شده از اقتدار دولت توسط شورشیان مسلح و گروه‌های تروریستی، دولت سوریه وارد فاز بازسازی پایه‌های اقتصادی روند دولت‌سازی مجدد در سوریه شده است. در این راستا دولت تلاش دارد تا با بازسازی تأسیسات نفتی، بخشی از نفت تولیدی را برای حل بحران کمبود داخلی سوخت و بخشی را به‌عنوان منبع درآمد صادراتی برای بازسازی اقتصادی اختصاص دهد. اما دولت ایالات متحده برای اختلال در این راهبرد دولت بشار اسد، دو اقدام اختلالی را در پیش گرفته است، یکی تغییر در تصمیم خروج کامل نظامی از سوریه و دیگری استفاده از ابزار تحریم علیه شرکت‌های مختلف خارجی خواستار فعالیت و سرمایه‌گذاری در بازسازی زیرساخت‌های اقتصادی سوریه که عمدتاً روسی، چینی و ایرانی هستند. از این منظر، تداوم حضور نظامی آمریکا، اختلال در تلاش دولت سوریه در تحکیم مجدد پایه‌های اقتصادی برنامه دولت‌سازی مجدد دولت بشار اسد است.

---

1. Hoffman Max (2019) Trump's Syria Shambles. The Center for American Progress. Available at: < <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2019/10/24/476414/trumps-syria-shambles/> >

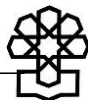
۳. ایجاد جای پای راهبردی/نظامی برای تغییرات احتمالی سیاسی بعد از تدوین قانون اساسی جدید برای حضور نظامی دائمی

چشم‌انداز فعالیت کمیته تدوین قانون اساسی جدید سوریه با توجه به احتمال پیشرفت‌های آن در عین اینکه مورد ایجاد ثبات سیاسی سوریه با حفظ حداکثری ساختارهای قانونی و موجود، امیدواری‌هایی ایجاد کرده است، اما برای ایالات متحده به ایجاد تهدید منجر شده است. تلاش مقامات نظامی و دیپلماتیک ایالات متحده برای تغییر موضع ترامپ در مورد خروج نیروهای نظامی این کشور از این منظر تلاشی برای حضور به‌عنوان یک قدرت مؤثر نظامی در خاک سوریه برای اثرگذاری در فرایند مذاکرات ثبات‌سازی سوریه است.^۱ یکی از سناریوهای مد نظر نظامیان آمریکا این است که در شرایطی که در حوزه نظامی، دولت بشار اسد به احیای اقتدار خود در قسمت اعظم خاک سوریه دست یافته است، از طریق فرایندهای سیاسی به اهداف خود دست یابد و تلاش کند از طریق به قدرت رسیدن دولت غربگرا از طریق فرایندهای دموکراتیک به حق داشتن پایگاه نظامی دائمی در خاک سوریه دست یابد. حضور حداقلی نظامی کنونی در خاک سوریه می‌تواند، جای پای امنیتی را در این زمینه فراهم کند.

۴. جلوگیری از پوشش محیط امنیتی سوریه از سوی ایران و روسیه

بسیاری از منتقدان اقدامات نظامی ایالات متحده در عراق و افغانستان به‌ویژه از سوی کشورهای عربی معتقدند که ایالات متحده با حمله نظامی به طالبان و صدام و فروپاشی نظم گذشته سیاسی این کشورها به‌عنوان دو تهدید ایران، فضا را برای فعالیت و قدرت‌گیری منطقه‌ای ایران فراهم کرده است. همین انتقادات در مورد خروج

1. Seligman Lara (2019) No 'End Date' for U.S. Troops in Syria. Foreign Policy . Available at:<<https://foreignpolicy.com/2019/11/25/no-end-date-for-u-s-troops-in-syria/>>

نظامی آمریکا از سوریه نیز ازسوی کشورهای عربی همسوی آمریکا و رژیم اشغالگر قدس مطرح شد که خروج نظامیان آمریکایی از سوریه، فضا را برای قدرت‌گیری نظامی و امنیتی ایران و روسیه در این کشور مناسب‌تر می‌نماید. این موضوع سبب شد که دولت ترامپ ازسوی لابی‌های داخلی مجبور به تغییر سریع راهبرد خروج نظامیان خود از سوریه شود. درواقع، دستگاه‌های نظامی و امنیتی ترامپ تلاش کردند با درس گرفتن از تجربه عراق و افغانستان، تا قبل از ایجاد یک سیستم نظامی و سیاسی همسو در سوریه، به حضور خود در این کشور ادامه دهند تا خلأ خروج آنها از سوریه منجر به ایجاد فرصت بسط نفوذ برای ایران و روسیه نشود.^۱

نتیجه‌گیری: پیامدهای راهبردی تداوم حضور آمریکا برای منافع ترکیه، روسیه و ایران

• پیامد برای منافع ترکیه

به‌رغم موافقت آمریکا برای کاهش تهدید کردها برای امنیت راهبردی ترکیه از طریق پذیرش حمله نظامی ترکیه به شمال سوریه و خروج نیروهای مسلح کرد از مناطق مرزی، اما تداوم حضور آمریکا در سوریه و حمایت از کردها و جریان عواید استخراج و فروش منابع نفتی سوریه به نیروهای کرد، موضوع تهدید امنیتی کردها برای ترکیه همچنان پابرجاست. موافقت آمریکا با حمله ترکیه به کردها با انگیزه دورشدن ترکیه از روسیه به‌ویژه در مورد خریدهای نظامی صورت گرفته است و در صورتی که ایالات متحده تغییر محسوسی در روابط روبرو شد ترکیه با روسیه ملاحظه نکند، احتمالاً مجدداً به حمایت مالی و نظامی و تقویت کردها اقدام خواهد کرد. منافع کلان امنیتی

---

1. Aaron Stein & Emily Burchfield (2019). "The Future of Northeast Syria. The Atlantic Council". Available at: < <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/11/The-Future-of-Northeast-Syria.pdf> >

ترکیه در گرو ایجاد دولت مرکزی قدرتمند در سوریه محقق می‌شود، اما به‌نظر می‌رسد که تداوم حضور نظامی آمریکا در سوریه برای حفظ ابزاریِ گُردها جهت تحت فشار قراردادن ترکیه از نظر امنیتی ادامه خواهد داشت.

• پیامد برای منافع روسیه

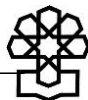
خروج نیروهای آمریکایی از سوریه یکی از فرصت‌های کلیدی برای روسیه برای بسط نفوذ بود. روسیه به‌صورت هم‌زمان ارتباط سه‌گانه‌ای را با دولت ترکیه، گُردها و دولت مرکزی سوریه و متحدانش (ایران و حزب...)) به‌صورت مدیریت شده ایجاد کرده است. خروج آمریکا و رهاسازی گُردها می‌تواند فرصت مناسبی برای برقراری رابطه استراتژیک روسیه و گُردها^۱ و سوق دادن آنها به سازشگری با دولت مرکزی درعین فشار به دولت سوریه برای انعطاف‌پذیری در دادن اختیارات مدیریت محلی به گُردها ایجاد کند که در این‌صورت دولت مرکزی سوریه راحت‌تر می‌توانست به احیای قدرت مرکزی خود در مناطق مرزی با ترکیه دست یابد. این موضوع می‌تواند دغدغه امنیتی ترکیه را نسبت به حضور نیروهای مسلح گُردها در مناطق مرزی با سوریه نیز حل کند. دولت روسیه هم‌اکنون در حال پیشبرد چنین برنامه‌ای است که البته با تصمیم دولت ترامپ در بازنگری خروج کامل نیروهای نظامی خود، این استراتژی روسیه با چالش روبه‌رو شده است.

• پیامد برای منافع ایران

تصمیم ترامپ در عدم خروج کامل از سوریه می‌تواند برنامه‌های راهبردی دولت ایران

---

1. Ben Hubbard and others (October 13, 2019) "Abandoned by U.S. in Syria, Kurds Find New Ally in American Foe," The New York Times, available at: <<https://www.nytimes.com/2019/10/13/world/middleeast/syria-turkey-invasion-isis.html>>

را برای تسریع احیای دولت مرکزی سوریه در همه نقاط این کشور با چالش روبه‌رو کند و محور همکاری‌های راهبردی بین سه کشور ایران، عراق و سوریه را با مانع روبه‌رو سازد. بی‌تردید خروج کامل آمریکا از سوریه و کنترل دولت مرکزی بر منابع نفتی می‌توانست زمینه مناسب‌تری برای ورود دولت بشار از کارآمدی نظامی حوزه نبرد به کارآمدی بازسازی اقتصادی کشور و تقویت مشروعیت نظام سیاسی این کشور فراهم کند. تصمیم دولت ترامپ برای خروج ایالات متحده از سوریه عمدتاً با تحریک رژیم اشغالگر قدس، جبهه عربی مخالف ایران و نخبگان امنیتی و سیاسی درون هیئت حاکمه با محوریت دشمنی با ایران تغییر یافت تا ایران از این فرصت بهره‌مند نشود. علاوه بر این، لابی‌های فوق‌الذکر به‌ویژه رژیم اشغالگر قدس معتقدند^۱ که خروج کامل نیروهای آمریکایی از سوریه باید به خروج مستشاران نظامی ایران و نیروهای حزب‌ا... از سوریه منوط شود. به‌نظر می‌رسد که آنها توانستند دولت ترامپ را برای استفاده از چنین اهرم فشاری علیه ایران از طریق نگاه‌داشتن بخشی از نیروهای نظامی آمریکا در سوریه راضی کنند.

---

1. Benjamin Rhode (2019) The US withdrawal from Syria. The International Institute for Strategic Studies. Available At:<<https://www.iiss.org/~publication/189d474e-6220-4fe3-a1bc-fc10a827ba50/the-us-withdrawal-from-syria.pdf>> Section: US Policy in Syria

منابع و مآخذ

1. Azani, E. (2019). "Reginal Challenges in Light of the US Withdrawal from Syria. Herzliaya", The International Institute for Counter-Terrorism. Available At <https://www.ict.org.il/images/US%20Withdrawal%20from%20Syria.pdf>
2. Hubbard, B and others. (October 13th, 2019). "Abandoned by U.S. in Syria, Kurds Find New Ally in American Foe," The New York Times, available at:<<https://www.nytimes.com/2019/10/13/world/middleeast/syria-turkey-invasion-isis.html>>
3. OPEC, oil market report, Dec. 2019.
4. www.opec.org
5. IEA, oil market report, Nov. 2019.
6. Seligman Lara (2019) No 'End Date' for U.S. Troops in Syria. Foreign Policy . Available at:< <https://foreignpolicy.com/2019/11/25/no-end-date-for-u-s-troops-in-syria/> >
7. Hoffman Max (2019) Trump's Syria Shambles. The Center for American Progress. Available at:< <https://www.americanprogress.org/issues/security/reports/2019/10/24/476414/trumps-syria-shambles/> >
8. Rhode, B. (2019). "The US withdrawal from Syria". The International Institute for Strategic Studies. Available At:< <https://www.iiss.org/~publication/189d474e-6220-4fe3-a1bc-fc10a827ba50/the-us-withdrawal-from-syria.pdf>> Section: US Policy in Syria
9. Rystad Energy, US shale shows impressive execution, November 14, 2019.
10. Rystad Energy, Crew efficiency and experience boosting shale performance, November 15, 2019.
11. Rystad Energy, Midland North and Delaware New Mexico dominate list of low-cost shale assets, December 2019.
12. Stein, A & Burchfield, E. (2019). "The Future of Northeast Syria. The Atlantic Council". Available at:< <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/11/The-Future-of-Northeast-Syria.pdf>>
13. Prospects for US shale productivity gains. The Oxford Institute for Energy Studies, October 2019.

شماره مسلسل: ۱۶۸۴۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: ماهنامه تحلیلی انرژی (۲۷) دوره دهم (با رویکرد پیش‌نگرانه به نفت شیل، تعامل یا تقابل اعضای اوپک و غیراوپک و نفت سوریه)

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه‌کننده: زهرا جعفری

همکاران: گروه کارشناسی مطالعات انرژی

ناظران علمی: حسین افشین، علی اصغر اژدری، فریدون اسعدی

واژه‌های کلیدی:

۱. سوریه

۲. ترکیه

۳. روسیه

۴. اوپک پلاس

۵. نفت شیل آمریکا

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۰/۲۲